

ОПШТИНА НОВАЦИ, 7211 Новаци, Република Северна Македонија
тел./факс 047-203-060; e-mail: novacio@t.mk

**АКЦИОНЕН ПЛАН И ПРОГРАМА ЗА СПРОВЕДУВАЊЕ НА
ОПШТИТЕ МЕРКИ ЗА ЗАШТИТА НА НАСЕЛЕНИЕТО ОД ЗАРАЗНИ
БОЛЕСТИ ЗА ПОДРАЧЈЕТО НА ТЕРИТОРИЈАТА
НА ОПШТИНА НОВАЦИ ЗА 2024 година**

Врз основа член 22 став 1 точка 9, член 36 став 1 точка 15 од Законот за локална самоуправа („Сл. весник на РМ“ бр. 5/02), член 21 став 1 точка 50 од Статутот на Општина Новаци („Службен гласник на Општина Новаци“ бр. 07/2019), Советот на Општина Новаци на седницата одржана на ден 28.02.2024 год. донесе:

ОПЕРАТИВЕН (АКЦИОНЕН) ПЛАН И ПРОГРАМА **ЗА КОНТРОЛА И УНИШТУВАЊЕ НА КОМАРЦИТЕ НА ТЕРИТОРИЈАТА НА** **ОПШТИНА НОВАЦИ ВО 2024 ГОД.**

Согласно законските одредби од Законот за заштита на население од заразни болести (член 12, 14 и 22, Сл.весник на РМ. Бр 66/04, 139/08, 99/09, 149/14 и 150/15), препораките на Комисијата за заразни болести при МЗ и чл. 26 од Законот за санитарна и здравствена инспекција (Сл. Весник на РМ бр. 71/06, 139/08, 88/10, 18/11 и 53/11), **единиците на Локалната самоуправа се должни да преземаат активности за заштита на населението од заразни болести и да донесуваат годишна програма на мерки за заштита од заразни болести, а на предлог на надлежниот Центар за јавно здравје кој ја покрива нивната територија.**

Дел од општите мерка за превенција и контрола на заразните болести предвидени со законската регулатива е и **дезинсекција** како превентивна мерка за сузбивање на комарците како вектори преносители на заразни заболувања.

Стручните мислења, констатации и препораки изнесени во **Елаборатот (стручно мислење)** изработен од страна на ЈЗУ Центар за јавно здравје од Битола и доставен до локалната самоуправа, укажуваат на високиот степен на инфестираност како во високите а посебно во ниските зони на Општината, во зоните со вегетација и во деловите од Општината околу застојните водени површини, водотоци, речни корита и сл.

Сето ова имплицира висок ризикот од појава на сериозни заразни заболувања кои ги пренесуваат овие вектори, и изготвување на **програма и оперативен план за контрола и уништување на комарците на територијата на Општина Новаци** како единствена превентивна и противепидемиска мерка за заштита на населението од појава и ширење на вектор-преносливи заболувања.

Програмата за контрола на комарците изработена е:

- По методологија на **ВНО**, Светската Здравствена Организација;
- По укажување на препораките на **FAO**, Организација за храна и земјоделие и
- Согласно принципите на **НАССР** стандардите

Со програмот за контрола на комарците се обезбедува:

- Елиминација на инфестацијата - ефикасно сузбивање на комарците
- Безбедност за луѓето и животните; безбедност за нецелните видови (пчели и други корисни инсекти);
- Висока еколошка одговорност на заедницата.

Целта на програмата за контрола на комарците е:

- Заштита на луѓето и животните од заразни болестите чии вектори се комарците.
- Создавање на пријатна и еколошки чиста животна средина.

Програмата ги содржи следните активности:

1. Утврдување на состојбата и проценка на ризикот:

- **Утврдување на состојбата и ризиците:**
 - **Поволните климатско биолошки фактори и благата и топла зима** во изминатава година исклучително погодуваа за развојот на инсектите меѓу кои и комарците, овозможувајќи биолошки оптимум во развојниот циклус.
 - **Општина Новаци како дел од Пелагонискиот басен кој бил ендемско подрачје за развојот на маларијата** во првата половина на минатиот век, е од посебно Епидемиолошко значење.
 - Со брзиот развој на транспортот, сообраќајот и комуникацијата на луѓе и стоки во регионот, се потенцира можниот ризик од нови, некарактеристични **и нови видови на комарци во регионот (Aedes Albopictus - Тигрест комарец)**, причинители на повеќе заразни болести со смртен исход а веќе присутни во соседните земји,
 - Појава на **West Nill virusot** предизвикувач на треската на западен Нил и енцефалитис со висока смртност насекаде во регионот и во Македонија, како и првиот смртен случај од оваа болест во Општина Битола во 2012 год.
- **Идентификација на видовите, однесувањето и проценка на бројноста на комарците;** Со снимањето на теренот и утврдувањето на состојбите во изминативе години во време на најголемата активност на комарците и тоа: наутро - на жариштата; навечер - на локалитетите, утврдено е присуство на комарците од видот Anopheles и Aedes во регионот.
- **Идентификација на потенцијални локации:** По извршените увиди и снимање на теренот на Општината се регистрираа и идентификуваа сите постоечки локации и објекти кои ќе бидат опфатени со Програмата и планот за контрола на комарците на пошироката територија на Општина Новаци.
- **Проценка на ризик - степен на приоритет:** За секоја од регистрираните локации се утврдија карактеристиките и спецификите во смисла:
 - потенцијално жариште кое влијае на населението;
 - потенцијален локалитет со зголемена фреквенција на луѓе и животни.

2. Детерминирање на критичните контролни места:

- **Утврдување на локации за изведување на третманот - живеалишта на комарците:**
Поделба на територијата на Општина Новаци на неколку сектори според еколошките услови, присуството на луѓето и сл;
 - урбани населени места и локалитети со зелениот појас кои го опфаќаат:
Потег: Новаци, Рибарци, Гнеотино, Брод, Добровени, Скочивир, Живојно, Гермијан и Бач
Потег: Новаци, Добромири, Горно Агларци, Долно Агларци и Далбеговци
 - течение и зелен појас на Река Црна со теченијата на помалите притоки:
Јелешка река;
Река Коњарка;
Река Белица;
Градишка река
 - Канални системи со поширокиот зелен појас кој го опфаќаат:
Старото корито на Река Црна;
10-ти канал;
Канал Гнеотино-Агларци;
Добрушевски канал и
Канал Суводолка.
 - стоечки води на вештачкото езеро за потребите на РЕК Битола;

Во секој поединечен сектор се изврши идентификација и тоа на:

- **жаришта:** места за размножување на комарците;
 - **локалитети:** места на кои комарците летаат во потрага по храна;
 - **барьер-зони:** заштитни области околу жариштата и населените места.
- **Планирање на третманот:**
Имајќи ја во предвид територијалната и рељефна поставеност и карактеристиките на теренот (вегетација, урбани населби, водотоци и сл), предвидено е изведување на теристичко третирање на теренот во смисол на:
 - А/ Ларвициден третман и*
 - Б/ Адултициден третман*
 - **Планирање на распоред и динамика на третман:**
 - **распоред на третирања:** се прикажува на картата на програмот, а за поединечни сектори на оперативните карти со точно дефинирани фази на напад и фази на одржување. Во распоредот за третирање се одредува и точното време на третирањето и тоа во време кога комарците се најактивни.
 - **Динамика на третманот:** На територијата на Општина Новаци, некогашно ендемско подрачје за развој на маларијата, каде постојат услови за развој и одржување на популацијата на комарецот планирано е изведување на **три третмани за контрола на комарците во месеците Јуни - Јули - Август**, со интервали помеѓу третирањата од 25-30 дена.
 - Точниот број на третманите го предвидовме врз основа на утврдената состојба и редовното пратење на бројноста на комарците и климатско-метеоролошките услови во изминатава сезона.

- **Плана за работа на екипите за изведување на третманот;**
Список и распоредот на екипите го утврдува изведувачот.
- **Известување:**

- презентација за медиумите и Локалната самоуправа од страна на стручниот тим на ЦЈЗ-Битола кој ќе ја спроведува дезинсекцијата, на која ќе бидат запознати со начинот, постапката и апаратурата за изведување на акцијата:

- Пред секој третман ќе се изврши известување, информирање на јавноста по писмен пат, преку електронските медиуми или во директен контакт со следниве надлежни органи: полиција, противпожарна служба, здравствен центар, здружение на пчелари и итн, за точниот термин на акцијата, видот на препаратот, начинот на изведување на третманот.

▪ **Анкетирање и известување на граѓаните:**

- Известување и информирање на граѓаните преку локалните средства за информирање.
- Анкетирање на дел од граѓаните во врска со резултатите од акцијата

3. Мониторинг за изведување на Програмата:

- Пратење на однесувањето на комарците;
- Пратење на бројноста на комарците;
- Пратење на промената на локациите;
- Пратење на микро-метеоролошките услови:

- температура и влажност;
- брзина и правец на ветарот;
- стабилност на воздухот;
- карактер на топлотната инверзија.

▪ **Надзор и контрола на изведувањето:**

Го вршат претставници на нарачателот на услугите и стручен тим на изведувачот.

4. Утврдување на постапките за изведување:

▪ **Избор на инсектицид:**

А/ **Ларвициден третман:** Ларвициден препарат со адекватна активна супстанца, уредно регистриран за употреба.

Б/ **Адултициден третман:** Инсектицид со адекватна активна супстанца, уредно регистриран за употреба во нашава држава;

▪ **Избор на начинот на третирањето:**

- **Ларвицидно** мануелно или машинско третирање на жариштата;
- **Адултицидно просторно теристичко распрскување, со УЛВ-ладно замаглување со апаратура за таа намена поставена на пикап возила и уреди за рачно распрскување од земја во тешко пристапни регии.** Врз основа на утврдената состојба на територијата на Општина Новаци планирани се следниве начини на изведување:

А. **Просторно теристичко распрскување на жариштата:** сите активни и потенцијални жаришта, односно стални и повремени:

Ларвицидно мануелно третирање: 2НА

УЛВ и ладно замаглување.

Површина за третирање: 100 НА

В. **Просторно теристичко распрскување на локалитетите со густа вегетација, локалитети во урбани средини, густо населени подрачја и локалитети со зголемен број на луѓе и животни.**

Површина за третирање 50 НА

УЛВ- третман и термално замаглување.

С. Просторно теристичко распрскување на "барьер зоните" околу населените места:

Површина за третирање: 50 HA

УЛВ- третман и термално замаглување.

▪ **Вкупна површина предвидена за третирање:**

Дарвициден третман: 4 HA; (две третирања 2X2 HA)

Адултициден теристички третман: 600 HA (три третирања 3x200HA).

▪ **Оценка на квалитетот на просторното распрскување:**

Ќе се врши мерење на следниве параметрите во текот на непосредното изведување:

- **Микро-метеоролошки услови:**

- температура;
- брзина на ветер;
- стабилност на воздух;
- карактер на топлотна инверзија.

- **Изведувачки норми и неопходна стручно-техничка поддршка:**

- Овластени професионални екипи составена од медицински техничари под надзор и контрола на доктор специјали Епидемиолог, со сертификати и предходно искуство во спроведување на вакви операции.
- функционална состојба на уредите: најмалку два професионални УЛВ аеросолни распрскувачи за ладно третирање и рачни распрскувачи.
- дозирање на препарат: согласно декларацијата И препораките на производителот,
- големина и густина на капки при изведувањето: 10-20 микрони(УЛВ) ;
- маршрута: предходно утврдена спрема мапата и локалитетите.
- брзина на движење при апликација: 10 до 20 км/час.

5. Успешност на Програмот:

Оценката на успешноста подразбира:

- оценка на ефикасноста и
- оценка на безбедноста на третманот што е изведен.

Оценката ја даваат нарачателот на услугата и стручен тим на изведувачот.

6. Водење на документација:

Евидентирање на горенаведените активности на Програмот за сузбивање на комарците:

- Периодични, после секој изведен третман;
- Годишен извештај до Советот и Градоначалникот за спроведените активности.

Заклучок:

Согласно препораките доставени во горенаведените документи и законската регулатива од оваа област може да се констатира следното:

- **Глобалното затоплување, климатските промени** во смисол на неколку последователни благи и топли зими, **големиот дел поплавени површини во непосредна близина на градот** во изминатите години, како и појавата на вируси кои предизвикуваат **појава на тропски и сутропски заболувања** неспецифични

за овие региони налагаат превземање на мерки за контрола на болести кои ги пренесуваат комарци и други вектори.

- **Навременото, рационално и континуирано** преземање на мерки за темелно следење и контрола на дистрибуцијата на векторските организми е неопходно за заштита на здравјето на населението и спречување на болести кои се пренесуваат преку вектори;

Спроведувањето на активностите согласно утврдена динамика, во смисол на ларвицидна дезинсекција и адултицидна теристичка дезинсекција (во неколку фази) е единствено позната и научно потврдена превентивна мерка.

ПРЕДЛОГ - ОПЕРАТИВЕН (АКЦИОНЕН) ПЛАН И ПРОГРАМА

За спроведување на превентивна систематска дератизација на канализациониот систем и јавната депонија Мегленци на Општина Новаци во 2023 година

Согласно законските одредби од Законот за заштита на население од заразни болести (член 12, 14 и 22, Сл.весник на РМ. Бр 66/04, 139/08, 99/09, 149/14 и 150/15), препораките на Комисијата за заразни болести при МЗ и чл. 26 од Законот за санитарна и здравствена инспекција (Сл. Весник на РМ бр. 71/06, 139/08, 88/10, 18/11 и 53/11), **единиците на Локалната самоуправа се должни да преземаат активности за заштита на населението од заразни болести и да донесуваат годишна програма на мерки за заштита од заразни болести**, а на предлог на надлежниот Центар за јавно здравје кој ја покрива нивната територија.

Дел од општите мерка за превенција и контрола на заразните болести предвидени со законската регулатива е и **дератизацијата** како превентивна мерка за сузбивање на глодарите како вектори преносители на заразни заболувања.

Цел на превентивната систематска дератизација:

- Заштита на населението и животните од болести чии вектори се глодарите и отстранување на ризикот од појава и ширење на болести кои ги пренесуваат глодарите;
- Одржување на стабилна хигиено-епидемиолошката состојба во Општината;
- Создавање на пријатна и еколошки здрава животна средина;
- Отстранување на лоша хигиенска слика за Општината и урбаните заедници која би предизвикала колективно незадоволство кај граѓаните;
- Отстранување на економските штети кои настануваат како последица на зголемена инфестација со глодари.

Предмет на третирање на превентивната систематска дератизација:

- *Подземниот канализациски систем со ревизионите и прифатните канализациски шахти;*

(Од утврдените состојби, услови на теренот, хигиено-епидемиолошки карактеристики за развој на биолошката популација на штетни глодари во урбани средини, ЈЗУ Центар за јавно здравје - Битола констатира дека главната причина за значителен степен на инфестираност се должи на високата густина на популацијата на овие штетници во канализациониот систем на Општината).

- ***Дератизација на прифатниот канализациски систем на објекти од посебен јавен интерес.***

(Со превентивната дератизација како општо прифатена и релевантна противепидемиска метода се држи под контрола епидемиолошката состојба во објектите од посебен јавен интерес како училишта, детски градинки, објекти на јавната администрација и индивидуални домови и сл.)

- ***Дератизација на јавната депонија "Мегленци" и дивите депонии и ѓубришта во Општината***

(Јавната депонија е нотирана како објект со висок епидемиолошки ризик, во смисол на потенцијално жариште и извор на инфестација на околните општини со глодари).

Обем на дератизациониот процес:

- ***Дератизација на подземниот канализациски систем во Село Новаци (90 шахти).***

- ***Дератизација на прифатниот канализационен систем на инфестирани објекти од посебен јавен интерес (25 шахти):***

- Детски градинки:
Центар за ран детски развој "Бамби";
- Воспитно образовни институции:
ЦОУ "Славко Лумбарковски"
- Здравствени установи:
Амбуланта во с.Новаци;
- Останати објекти во градот од јавен интерес:
Објект на локална самоуправа,
Полицијска станица,
Објект на пошта

- ***Дератизација на јавната депонија "Мегленци"***

Фронтално поставување на родентицидни мамци во неколку зони

Потребна работна снага за изведување на дератизацијата:

- Предвиден број на шахти (за две дератизации) 230 шахти
- Планирани дератизациони групи 2
- Состав на дератизациона група: - 2 дератизатори
- 1 помошен работник
- Дневна норма за дератизациона група 60 шахти

Временска динамика за спроведување на дератизациониот процес

1- Пролетна дератизација (прв дел од дератизационен процес-115 шахти)

- Почеток на дератизацијата: Март/Април
(во зависност од реализацијата на тендерот);
- Времетраење на дератизациониот процес 2 дена

2- Есенска дератизација (втор дел од дератизационен процес-115 шахти)

- Почеток на дератизацијата: Октомври/Ноември
- Времетраење на дератизациониот процес 2 дена

Методика и техника во спроведувањето на дератизациониот процес:

- Поставување на висечки и статички парафински блокови;
- Метод на фронтално поставување;

Видови и количини на планирани родентициди(за две дератизации):

- *1000 парафински блокови од 50 гр* (родентицид со адекватна активна супстанца регистриран на територијата на Р.С.Македонија)

Спроведување на санитарно-профилактички мерки:

- Информирање на граѓаните за спроведување на дератизационите активности преку јавните средства за информирање и електронските медиуми најмалку 7 дена пред одпочнувањето на акцијата.
- Информирање на надлежните служби за начинот, постапката и времетраењето на дератизационите активности:
 - информација до ЈП Нискоградба;
 - информација до Државниот санитарен и здравствен инспекторат;
 - информација до МВР Сектор за внатрешни работи;
 - информација до Општинскиот инспекторат-Општина Новаци.
 - Информација до Сектор за превентивна здравствена заштита при Министерство за здравство

Заклучок:

Согласно препораките доставени во горенаведените документи и законската регулатива од оваа област може да се констатира следното:

- Климатските промени во смисол на неколку последователни благи и топли зими, изобилството на храна, несоодветните агро-технички мерки и лошите хигиенските навики на населението за несоодветна диспозиција на отпадот, погодуваат и нудат идеални услови за развој на популацијата на глодарите во Општината и ја наметнуваат потреба од навремено и стручно спроведувањето на програмата.
- Големиот дел поплавени површини во Општината во изминатите години, само по себе претставува ризик за нарушување на хигиено-епидемиолошката состојба и можност за инфестација со глодари.

Миграција на глодарите во урбаните приградски и градски средини го зголема ризикот од ширење на вектор преносливи болести.

- **Актуелизирање на Туларемијата**, инфективно заболување чиј резервар се глодарите а се пренесува на човекот по контактен, трансмисивен и алиментарен пат. Во С.Македонија се потврдени неколку случаи од ова заболување, а во Косово перзистира ендемски а во изминативе години и епидемиски.
- Реалната опасност од појава на **Хеморагичната треска, предизвикана од Хантавирусот и Муриниот Тифус предизвикан од Rickettsia Mooseri.** зоонози од кои првенствено заболуваат глодарите и како вектори ја пренесуваат заразата на човекот.

Се горенаведено налага потреба од континуитет во спроведувањето на превентивната систематска дератизација и итност во донесување на актите од страна на Општина Новаци за навремено спроведување на програмата, со што хигиено-епидемиолошката состојба во Општината во голема мера би се подобрила и би се држела под контрола.

Совет на Општина Новаци
Претседател
Славица Најдовска Стојковска
